

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

Факультет лінгвістики
(повна назва інституту/факультету)

Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови
(повна назва кафедри)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

“ ___ ” _____ 2016 р.

Дипломна робота

освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст»
(назва ОКР)

з напрямку підготовки (спеціальності) 7.02030304 «Переклад»
(код та назва напрямку підготовки або спеціальності)

на тему: «Перекладознавчий та лінгвістичний аспекти дослідження авторського
ідіостилю»»

Виконала: студентка 5 курсу, групи ЛА-51с

Бондаренко Ольга Валентинівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник: к. філол. н., доц. Ткачик О. В.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент: _____

(посада, науковий ступінь, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Засвідчую, що у цій дипломній роботі немає
запозичень з праць інших авторів без
відповідних посилань.

Студент _____

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП..... 4

РОЗДІЛ 1. ІДІОСТИЛЬ ЯК ОБ’ЄКТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО ТА ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ..... Error! Bookmark not defined.

1.1 Ідіостиль – проблема визначення..... **Error! Bookmark not defined.**

1.2 Труднощі перекладу ідіостилю письменника **Error! Bookmark not defined.**

1.3 Способи перекладу лексичних одиниць **Error! Bookmark not defined.**

1.4 Способи перекладу граматичних одиниць **Error! Bookmark not defined.**

1.5 Сутність художнього перекладу та його характерні риси **Error! Bookmark not defined.**

1.6 Засоби передачі іншомовних реалій **Error! Bookmark not defined.**

1.7 Стилiстичні особливості перекладу художніх творів **Error! Bookmark not defined.**

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1 Error! Bookmark not defined.

РОЗДІЛ 2. «ГАРРІ ПОТТЕР І ТАЄМНА КІМНАТА» ДЖ. К. РОУЛІНГ. ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ Error! Bookmark not defined.

2.1 Особливості ідіостилю Дж. К. Роулінг **Error! Bookmark not defined.**

2.2 Лексичні особливості роману **Error! Bookmark not defined.**

2.3 Специфіка перекладу стилістичних засобів..... **Error! Bookmark not defined.**

2.3.1 Особливості відтворення лексичних засобів **Error! Bookmark not defined.**

2.3.2 Збереження індивідуальних рис мовлення персонажів при перекладі **Error! Bookmark not defined.**

2.3.3 Переклад синтаксичних засобів **Error! Bookmark not defined.**

2.4 Переклад реалій у творі Дж. К. Роулінг **Error! Bookmark not defined.**

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2 Error! Bookmark not defined.

РОЗДІЛ 3. ВІДТВОРЕННЯ ІДІОСТИЛЮ МАРКА ТВЕНА В ПЕРЕКЛАДАХ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ Error! Bookmark not defined.

3.1 Дослідження ідіостилю Марка Твена **Error! Bookmark not defined.**

3.2	Марк Твен в українських перекладах: історична ретроспектива	Error! Bookmark not defined.
3.3	Особливості відтворення стилістичних домінант роману «Пригоди Тома Сойєра».....	Error! Bookmark not defined.
	ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	Error! Bookmark not defined.
	ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	Error! Bookmark not defined.
	SUMMARY.....	10
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	Error! Bookmark not defined.
	ДОДАТОК 1. Фразеологічні одиниці з твору Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і таємна кімната», перекладені способом калькування.....	Error! Bookmark not defined.
	ДОДАТОК 2. Фразеологічні одиниці з твору Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і таємна кімната», перекладені способом описового перекладу	Error! Bookmark not defined.
	ДОДАТОК 3. Фразеологічні одиниці з твору Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і таємна кімната», перекладені способом еквівалентного перекладу	Error! Bookmark not defined.
	ДОДАТОК 4. Переклад власних імен у творі Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і таємна кімната».....	Error! Bookmark not defined.
	ДОДАТОК 5. Зіставлення оригінального тексту Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і таємна кімната» з перекладом В. Морозова....	Error! Bookmark not defined.
	ДОДАТОК 6. Зіставлення оригінального тексту М. Твена «Пригоди Тома Сойєра» з перекладом М. Загірньої.....	Error! Bookmark not defined.
	ДОДАТОК 7. Зіставлення оригінального тексту М. Твена «Пригоди Тома Сойєра» з перекладом В. Митрофанова ...	Error! Bookmark not defined.

ВСТУП

Перекладознавство як наука невід'ємно пов'язана з особливостями відтворення стилістичних засобів тексту та стилістики автора тексту оригінала. Адже важливим є не лише зміст твору, а й його оформлення, засоби концептуально-експресивного вираження тексту рідною мовою. Вивчення стилістичних засобів та їх критичний аналіз сприяє глибшому, всебічному пізнанню оригіналу. Як відомо, питання відтворення стилістичних засобів та збереження ідіостилю при перекладі є найважчим та гостро дискусійним. Стиль як система охоплює всі аспекти мови, тому передача всіх його особливостей при перекладі потребує великих зусиль та пов'язана з низкою труднощів. Кожен текст створюється в певних історичних, соціальних та культурних умовах і відповідно має свій стиль. Адекватна передача образної інформації художнього твору мовою перекладу, а також мінімізація втрат у процесі відтворення ідіостилю автора в перекладі потребують прискіпливої уваги перекладознавців.

Теоретичні та практичні розвідки українських та зарубіжних перекладачів, які слугують підґрунтям дослідження, присвячені, зокрема проблемам відтворення стилю автора в перекладі (С. С. Беркнер, М. Брандес, В. В. Виноградов, В. П. Григор'єв, В. А. Кухаренко, Т. Є. Некряч, М. О. Новикова, І. С. Орлова, С. Є. Перепляотчікова), питанням визначення поняття «ідіостиль» (В. І. Волошук, Дж. Р. Гек, Л. І. Коткова, В. В. Леденьова, Л. Ставицька, Л. Р. Якупова), лінгвістичним аспектам ідіостилю (І. І. Бабенко, Н. С. Болотнова, В. В. Воскобойников), проблемам адекватного перекладу граматичних аспектів ідіостилю (В. П. Григор'єв, Н. В. Немцова), питанням жанрово-стилістичної домінанти (К. Коваленко, М. О. Новикова, О. Б. Складенко).

Важливість вивчення питання про відтворення та збереження індивідуального стилю зумовлена також необхідністю відтворення стилістичного ефекту оригіналу в перекладі. Крім того, проблеми, що

розглядаються в дипломній роботі, безпосередньо пов'язані з сучасними перекладознавчими розвідками в царині індивідуального стилю.

Ідіостиль відомих письменників має великий вплив на мову та літературу нації. Саме у творах талановитих письменників вперше з'являються неповторні мовні засоби (тропи, стилістичні фігури тощо).

Актуальність теми дослідження зумовлена колом завдань сучасної лінгвістичної науки, яка задовольняє комунікативним потребам сучасного полікультурного суспільства, необхідністю багатогранного вивчення лінгвістичних особливостей найвидатніших представників англійської лінгвокультури та, відповідно, потребою у систематизації домінантних рис ідіостилу письменника, щоб адекватно відтворити їх у перекладі. Проблема пошуку способів та прийомів адекватного відтворення унікального ідіостилу письменника видається нагальною. Незважаючи на підвищений інтерес до творчості Дж. К. Роулінг, існує мало досліджень у яких присутній аналіз лексем письменниці. Також важливо зазначити, що попри досить багату історію дослідження біографії та творчості Марка Твена, небагато досліджень присвячувалось саме його ідіостилу. Переклад роману «Пригоди Тома Сойєра» рідко ставали об'єктом наукового аналізу. Зокрема, українські переклади романів, виконані Марією Загірнею та Володимиром Митрофановим, не були раніше об'єктом наукового аналізу взагалі.

Мета дипломної роботи полягає у здійсненні комплексного аналізу лінгвістичного та перекладознавчого аспектів ідіостилу письменника на прикладі твору Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і Таємна Кімната» і твору Марка Твена «Пригоди Тома Сойєра», встановленні їх особливостей на лексичному та стилістичному рівнях, та у виявленні специфіки відтворення ідіостилу в українських перекладах.

Реалізація мети дослідження ставить такі **завдання**:

- розглянути теоретичні аспекти ідіостилу письменника;
- визначити сутність художнього перекладу;
- з'ясувати проблему перекладу мовних реалій;

- дослідити особливості ідіостилю Джоан Кетлінг Роулінг;
- розглянути лексико-семантичні особливості мови роману та дослідити рівень адекватності перекладу даного твору на лексичному рівні;
- виокремити та систематизувати ідіостилістичні доміанти Марка Твена.

Методика дослідження обумовлена метою і завданнями роботи та має комплексний характер, який полягає у застосуванні як загальнонаукових методів (*аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння та узагальнення*), так і лінгвістичних та власне перекладознавчих методів. Основним є *лінгвостилістичний аналіз*, який допомагає дослідженню специфічних ознак ідіостилю письменника. *Дефінітивний метод* залучається з метою обґрунтування ключових понять дипломної роботи. *Тезаурусний метод* є релевантним для встановлення семантичного простору та визначення рівневої організації лексики. *Перекладознавчо-зіставний метод* дозволяє виявити спільні та відмінні риси у виборі способів та прийомів адекватного відтворення ідіостилів Дж. К. Роулінг та Марка Твена в українських перекладах. *Компонентний аналіз* впроваджується для виявлення тих лексичних одиниць, збереження яких важливе з погляду відтворення ідіостилів досліджуваних авторів. *Компаративний аналіз* допомагає дослідити спільні та відмінні риси при відтворенні ідіостилів Дж. К. Роулінг та Марка Твена в українській та англійській лінгвокультурах. *Дистрибутивний аналіз* залучається з метою виокремлення одиниць ідіостилю. Релевантним для виявлення морфологічних та синтаксичних відхилень від норми в мовленні персонажів художнього твору є застосування *структурного аналізу тексту* спрямованого на виявлення порівневого опису доміант ідіостилів обраних нами авторів.

Об'єктом дослідження є лексико-стилістичні та образні художні засоби мови твору Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і Таємна Кімната» та Марка Твена «Пригоди Тома Сойера» та відтворення ідіостилю цих письменників в українських перекладах.

Предмет дослідження становлять лінгвістичні інтерпретації слів, характерні для мови тексту оригіналу та перекладу, а також міжмовні трансформації як засоби виявлення лінгвокультурної специфіки художнього тексту, лексико-семантичних характеристик мови твору та його перекладу стратегії і тактики відтворення домінант ідіостилю Дж. К. Роулінг та Марка Твена в українських перекладах.

Матеріалом дослідження слугували оригінальний текст твору Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і Таємна Кімната» з текстом однойменного українського перекладу, виконаного Віктором Морозовим та роман Марка Твена «Пригоди Тома Соєра» в оригіналі та перекладах українською мовою, що виконані Марією Загірньою та Володимиром Митрофановим.

Наукова новизна дипломної роботи полягає в тому, що в ній:

- узагальнено аспекти щодо адекватності художнього перекладу прозових творів;
- виявлено особливості втілення образного простору твору в українському перекладі;
- осмислено проблеми адекватної передачі мови автора художнього тексту;
- виявлено ієрархію домінант ідіостилів Дж. К. Роулінг та М. Твена;
- визначено особливості відтворення діалектизмів та фразеологізмів як домінант ідіостилів Джоан Кетлінг Роулінг та Марка Твена.

Теоретичне значення роботи полягає у виявленні специфічних ознак системи художніх образів в текстах англійської та української мови. В роботі проаналізовано адекватність перекладу художнього тексту, здійснено аналіз рівня експресивності оригіналу та перекладу. Основні положення та висновки слугують певним внеском у загальну та часткову теорію перекладознавства. Теоретично значущим є порівневий опис домінант ідіостилів Дж. К. Роулінг та Марка Твена з погляду їх збереження в перекладі цільовою мовою.

Практична цінність дослідження полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані для розв'язання практичних проблем

перекладу художніх творів, а також при розробці методичних посібників з проблем теорії перекладу та теорії художнього тексту та при написанні наукових робіт різного рівня. Матеріали дипломної роботи можуть стати в пригоді перекладачам художньої літератури, зокрема тим, хто перекладає твори Дж. К. Роулінг та Марка Твена.

Апробація результатів дипломної роботи. Основні твердження роботи висвітлено на наукових конференціях: ІХ студентська науково-практична конференція «Людина як суб'єкт міжкультурної комунікації: сучасні тенденції у філології, перекладі та навчанні іноземних мов» (Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», травень 2016), VI міжнародні наукові читання «Лінгвістичні студії молодих дослідників» пам'яті професора К. Ф. Шульжука (Рівенський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, травень 2016).

Обсяг і структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг становить 157 сторінок, із них – 108 основного тексту. Список літератури налічує 78 позицій. Загальна сума проаналізованих мовних одиниць, які представлено у додатках – 643 позиції.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, наукову новизну, окреслено теоретичне та практичне значення роботи, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, вказано основні методи дослідження, подано відомості про апробацію результатів дослідження.

Перший розділ «Ідіостилю як об'єкт перекладознавчого та лінгвістичного дослідження» присвячено теоретичним аспектам ідіостилю, художнього перекладу, проблемам перекладу лексичних та граматичних одиниць, іншомовних реалій, а також стилістичним особливостям перекладу художніх творів.

У **другому розділі** «Гаррі Поттер і таємна кімната» Дж. К. Роулінг. Особливості українського перекладу» розглядаються особливості ідіостилю

Джоан Кетлінг Роулінг та специфіка перекладу реалій, лексичних, стилістичних, синтаксичних засобів у творі «Гаррі Поттер і таємна кімната», а також розглядається питання збереження індивідуальних рис мовлення персонажів при перекладі.

Третій розділ «Відтворення ідіостилю Марка Твена в перекладах українською мовою» присвячено дослідженням способів та прийомів відтворення діалектизмів та фразеологізмів в українських перекладах М. Загірньої та В. Митрофанова. Проведено відповідний порівняльний аналіз. Виявлено перекладознавчі проблеми, пов'язані з відтворенням домінант ідіостилю Марка Твена в українських перекладах.

У **загальних висновках** сформульовано результати дослідження, зазначено основні висновки дипломної роботи та окреслено перспективи подальших розвідок.

SUMMARY

Translation is a specific communicative act. Its main task is to promote interlinguistic and intercultural communication. Translation is rather difficult and responsible process as the translated text should transmit the same intentions as the original. Translation demands not only linguistic knowledge but also competence in numerous spheres of people's life. So the basis of translation is not only vocabulary and grammar rules but the whole culture.

Literary translation is a very specific kind of translation as it is connected with aesthetic and expressive functions of the literary text. Translator should not only transmit the information given in the text but produce the same emotional and aesthetic impression to the reader as the original text. So the most important problem of literary translation is to find ways to translate stylistic means, to find or create equivalents in another language.

The Diploma work researches the peculiarities of the author's idiosyncrasy of the works by J. K. Rowling «Harry Potter and the Chamber of Secrets» and the novel «Adventures of Tom Sawyer» by Mark Twain and its translations.

The most effective methods of this translations are: intratextual explanations/additions, generalization, concretization and contextual correspondence.

The expressive means of the works are translated with the different degree of adequacy. This is caused by the difference in semantic and structural systems of English and Ukrainian language.

The findings of the Diploma work can be contributory to the theory and history of literary translation, especially in the context of Ukraine's culture, and to the studies and further development and translation of modern English literature in Ukraine.